

KUR'AN'DA KUDDÛS KAVRAMI VE KÂİNATTAKİ TECELLİLERİ

Kabul Tarihi: 22.04.2016

Yayın Tarihi: 31.10.2016

Ahmet ÇELİK*

Öz

Kur'an-ı Kerim'de Kuddûs, Zât-ı ilâhînin takdis yoluyla tenzih edilmesi, O'nun noksan sıfatlardan ve erdemliliğin zıddı bulunan (uyûb) niteliklerden uzak olması ve yüce tutulması anlamlarda kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de Kuddûs kavramının semantik alanına, Mutahhir (temizleyici), Âlim (her şeyi bilen), Kadir (her şeye gücü yeten) ve Esmâ-i Hüsnâ'nın dışında olan mübarek (kutsal) ve benzeri manalar katılmış, böylece söz konusu kavramın anlam yelpazesi genişlemiştir. Kuddûs ismi mutahhir (temizleme) manasında değişik şekillerde insanda, dünyada, semada ve ahirette tecelli etmiştir. Somut ilmi verilerle tecelli örneklerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Kuddûs, Kavram, Esmâ-i Hüsnâ, Mukaddes, Semantik.

THE CONCEPT OF KUDDUS IN THE QUR'AN AND ITS TRANSFIGURATION IN THE UNIVERSE

Abstract:

Kuddus is used in the Qur'an to mean glorying of the Divine Essence by consecration, being away of omissions features and being away of the properties which are the opposite of righteousness (uyub) and keeping supreme. In the Qur'an, sanctified and similar meaning are added to semantic field of Kuddus concept apart from Mutahhar (purifier), Alim (omniscient), Kadir (omnipotent) and *Asma ul Husna*. The meaning of the concept has been expanded by this way. Kuddus name is manifested in different shapes for human, world, sky and afterlife as a meaning of Mutahhar (purifier). Some manifested examples with concrete scientific data are given.

Keywords: Qur'an, Kuddus, Concepts, *Asma ul Husna*, Sacred, semantic.

1. GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim'de geçen bazı kavramları bilimsel çerçevede ele alıp incelemek, bir takım sonuçlara ulaşmak (kavram çalışması), Konulu Tefsir Metodunun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan bir kavram, dilin elverdiği ölçüde farklı anlamları içerebildiği gibi kullanım üslubuyla semantik alanına dâhil edilen başka manaları da taşıyabilmektedir. Bu sebepten, kuddûs kavramının geçtiği bütün ayetleri göz önüne alarak Kur'an terminolojisinde hangi anlamlara geldiğini tespit etmek ve bu doğrultuda semantik çerçevesini belirlemek ilgili kavrama bütüncül bir bakış temin etmesi bakımında oldukça önemlidir.

Kur'an'da farklı anlamlara gelen kuddûs kavramına yukarıda belirtilen perspektiften bakılacak olursa taşıdığı önem görülecektir. Kur'an-ı Kerim'de "KDS" kökünden on tane ayet geçmektedir. Bunlardan üçü Allah'ın kudsiyetinden bahsederken, dördü "Ruhu'l- Kudus" Cebrail'i ifade etmek için kullanıldığını görüyoruz. İki ayet "Vadi'l- Mukaddes" mukaddes belde için kullanılmıştır. Biri "Arzi'l- Mukaddes" mukaddes toprak için kullanılmıştır (Bkz. Abdalbaki, trs.:k-d-s md.).Yaptığımız saha taramasında bu kavram üzerinde ilmi çerçevede bir çalışmaya rastlamadık. Bundan dolayı bu konunun, bir makale boyutunda ele alınması gerekir. Bundan hareketle bu makalede şu soruların cevabı elde edilmeye çalışılacaktır: Kur'an terminolojisinde semantik yönünde kuddûs kavramının çerçevesi nedir? Kuddûs kavramının Kur'an'da geçen diğer kavramlarla ilişkisi nedir? Esmâ-i Hüsnâ içinde Kuddûs isminin yeri nedir? Kuddûs isminin kâinattaki tecellileri nelerdir? "Temizlik imandandır" (Bkz. Müslim, trs: tahâre 1; Tirmizi, trs: deavât 86; Ahmet ibn Hanbel, 2001: 5/342) hadisinin kuddûs kavramıyla ilişkisi nedir?

* Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, acelik@dicle.edu.tr

2. SÖZLÜK VE İSTILAH ANLAMI

Kuddûsun sözlük anlamı, temiz ve pak olmak, kusurdan arınmış anlamındadır. (قدس يقدس) k-d-skökünden türemiş, mübalağa bildiren bir sıfattır. Pak, temiz, kusurlardan arınmış olmakla birlikte, gözlerle görülebilen pisliği gidermek anlamındaki tathirden farklıdır (İsfahânî, 2002: k-d-s. md.).

Kuddûs, Zât-ı ilâhînin takdis yoluyla tenzih edilmesi, O'nun kemâle aykırı olan özelliklerden (nekâis) ve erdemliliğin zıddı bulunan (uyûb) niteliklerden uzak olması ve yüce tutulması demektir. Bu tenzih alanına bütün yaratma vasıfları dâhil olduğu gibi Allah'ın şerîki, benzeri, ayrıca çocukları olması gibi tevhidi bozan özellikler de dâhildir (Topaloğlu, 2001: 315).

Takdis, tef'îl bâbından olup teksir (çokluk) ifade eder. Pislikten çok uzak tutmak, pek temiz tutmak manasındadır (İsfahânî,2002: k-d-s. md). Gerek dilciler gerek Esmâ-i Hüsnâ ile ilgilenen âlimler, kuddûsün sadece zât-ı ilahîye için kullanıldığı ve "her türlü eksiklik ve kusurdan münezze olma" mânasına geldiği hususunda görüş birliği içindedir (Topaloğlu, 2001: 315). Bilindiği gibi Allah'ın en güzel isimlerinden birisi de el-Kuddûs'tür. "Allah'ın eksiklikten münezze olduğunu" belirtmek üzere kullanılmış bulunan bu kelime, aynı zamanda kutsal varlığın en önemli özelliği olan "tam ve mükemmel olma"yı da vurgulamaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de kutsal varlığı veya neyin kutsal olduğunu en güzel şekilde ifade eden kelimenin, Allah'ın en güzel isimleri arasında yer almış olan bu "el-Kuddûs" kelimesi olduğunu söylemek mümkündür(Bkz. Haşır, 59/23; Cuma, 62/1).

3. KUR'ÂN-I KERİM'DE KULLANILIŞI

Kur'ân'da kuddûsünherhangi bir tanımı yapılmamış olmakla birlikte, kuddûs ve kudsiyet belirten bazı kelime ve kavramlar bulunmaktadır. Bunların belli başlıları şunlardır:

3.1. Kuddûs - Takdis

Bakara Suresi 2/30-31. ayetlerde belirtildiğine göre Allah, meleklerine hitaben; "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" dediği zaman onlar; "وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ" *"Bizler hamdinle seni tesbih ve takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökcek insanı mı halife kılıyorsun?" demişlerdi.* Melekler takdis ve tesbihin kendi temizlik ve arınmışlıklarıyla ilgili olduğundan hareketle yaratacağın varlık kan döküp fesat çıkartacak, bu hâl seni takdis ve tesbihe engel olur demişlerdi (İbn Kesir, 1999: I/220). "وَنُقَدِّسُ لَكَ"den maksat, "tüm kötülüklerden arınmış olan sıfatlarına seni nisbet ederiz ve seni inkâr eden küfür ehlinin sana izafe ettiği şerlerden de seni tenzih ederiz" demektir (Taberi, 2000: I/475).

"Biz seni takdis ediyoruz, temizliyoruz" den maksat, "Seni, sana yakışan yüksek ve şerefli sıfatlarla niteliyoruz" demektir. Bir görüşe göre, Senin rızanı kazanmak için nefislerimizi, günah ve hatalarımızdan temizliyoruz. Bir görüşe göre, sırf senin için olsun diye, fiillerimizi günahlarımızdan temizliyoruz. Başka bir görüşe göre, Senin marifetinin nurlarına dalıncaya kadar, kalplerimizi senden başkasına dönmekten temizliyoruz (Razi, H.1420, II/387).

Kuddûsîsmi hakkında ilave olarak şunlar da söylenmiştir: Gayet mukaddes, her şâibeden münezze, her vasfında ekmel, tahdid ve tasvire sığmaz, hiçbir leke kabul etmez, tertemiz, bütün temizlik, bütün medhe lâyık kemâlât, fedâil ve mehâsin onundur. Hiçbir şey O'nun saha-i kudretine yetişemez, hiçbir tahdid ve tasavvura sığmaz, hiçbir şirik, şerik kabul eylemez. Mülküne kimseyi ortak etmez. Haksızlık yapmaz ve lekeli şeyler O'na yanaşamaz. Ne oğula ihtiyacı vardır ne kıza, ne dosta muhtaçtır ne de yardımcıya (Yazır,1971: I/301).

İhlas suresinin ilk iki âyeti "هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ" takdisi ifade eder. Allah ahaddir (birdir), sameddir (her türlü ihtiyaç kendisinden istenilendir). Son iki âyeti tesbihi ifade eder. "لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ" (Doğurmadı, doğrulmadı, dengi yoktur.) Yani Allah'ta bulunan sıfatlarla onu nitelendirmek takdis, onda bulunmayan sıfatların onda olmadığını söylemek tesbihtir. Takdiste tazim,

tesbihte tenzih anlamı vardır ki bunlar birbirlerini bütünlerler. Takdiste Allah'ın mevsuf olduğu temizlik, izzet, büyüklük gibi sıfatların ona verilmesi ve ilan edilmesi, tesbihte ise Allah'ın her türlü şirk ve sapıklığa mensup olanların, ona isnad ettikleri yaraşmayan şeylerden tenzih edilmesi anlamı galiptir (İbn Kesir,1999: I/220).

Gazali, kulun kutsiyetten nasip almasının zihnini maddî ve dünyevî her şeyden, iradesini bedenî arzularından temizlemesi gerektiğini söyler. Nitekim Hâkim ve Tirmizî bu konuyu şöyle değerlendirdiğini belirtir: Âbid, zahid ve takvâ sahipleri arzî; nebî ve velîler ise arşîdirler. Bunların hepsi kutsilerdir (Uludağ, 2002: 314). Temiz ruhları ve nefisleri kutsiler diye niteleyen sûfiler, bu ruhların bulunduğu âleme de âlem-i kuds adını verirler. Kudsî olan melekler de bu âlemde bulunurlar (Uludağ, 2002: 314).

İbn Arabî'ye göre kudsiyet biri zâtî diğeri arızî olmak üzere iki türdür. Allah'ın Kuddûs İsmi ile O'nun zâtının kudsiyeti dile getirilir. Arızî kudsiyette eksiklik söz konusu olur. İnsan nefisini riyazetle, ahlâkını mücahedeyle, aklını mükâşefeye, organlarını yasaklardan uzak tutmak ve emirlere uymakla takdis edebilir, yani günahattan ve kusurdan temizleyip olgunlaştırabilir (Uludağ, 2002: 314).

3.2. Rûhu'l-Kuds

Kuddûs kökeninden olup Kur'an'da zikredilen bir kelime de "Rûhu'l-Kuds" terkididir. Tefsir kitaplarına baktığımızda bu terkibe iki mana verildiğini görürüz: Ölüleri dirilten Allah'ın bir ismi ve peygamberlere vahiy getiren Cebrail'dir. Bu terkipte Cebrail'in kastedilmesi daha kuvvetli görülmüştür (Zemahşeri, H.1407: I/162; İbn Atiyye, H.1422: I/176; Razi, H.1420: III/596).Kur'an'da mukaddes melekten (Rûhu'l-Kuds) ile ilgili iki ayet mevcuttur (Bkz. Bakara, 2/87ve 2/253).

Cebrail'in isminin doğrudan zikredilmeyişi, Cebrail gibi bir kısım nurani varlıklara da kutsallık atfedilebileceğini hatıra getirdiği gibi, Hz.İsa'dan bahseden bazı ayetlerde özellikle bu kavramın kullanılmış olması ilgi çekicidir. Ayrıca bu kavram, Hristiyanlıktaki teslis anlayışının üçüncü unsurunu teşkil eden kutsal ruh inancı açısından da önemlidir (Güç, 2000: 238).

3.3. Kutsal TuvaVadisı

Kur'an-ı Kerim'de KDS kökünden Mukaddes Tuva Vadisinden بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى iki defa zikredilmektedir(Bkz. Tâhâ, 20/12; Naziât, 79/16).Medyen dönüşünde ilahi vahye mazhar olan Hz.Musa'ya, bulunmuş olduğu Tuvâ Vâdisi'nin kutsal bir yer olduğu, hemen pabuçlarını çıkartmasının gerektiği ve Firavun'a gidip peygamber olduğunu ona bildirmesi, İsrailoğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarması istenmişti (Bkz. Taha, 20/9-14).Yukarıda zikrettiğimiz ayetin ifadesiyle Mukaddes Tuvâ Vâdisi, Hz. Musa'nın vahye mazhar olduğu mekân olması hasebiyle bu vadiye kutsallık atfedildiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu âyet, kutsal mekân anlayışının Kur'an'da var olduğuna da delil sayılabilir (Güç, 2000: 240).

3.4. Arz-ı Mukaddes

Kur'an-ı Kerim'de KDS kökünden türeyen bir kelimedeki Arz-ı Mukaddes terkididir. Bu da Mukaddes Tuva Vadisi gibi bir bölgeye veya mekâna kutsallık atfeden "Arz-ı Mukaddes"ifadesidir. Şöyle ki:"Ey kavmim! Allah'ın size (vatan olarak yazdığı) mukaddes toprağa girin ve arkanıza dönmeyin, yoksa kaybederek dönmüş olursunuz" (Mâide, 5/ 21).

Bu âyette belirtilen mukaddes toprak, İsrailoğulları'nın Mısır esaretinden kurtulduktan sonra yerleşmeleri istenen Filistin topraklarıdır. Gerçekte Arz-ı Mev'ûd, Allah'ın Hz.İbrahim'e ve onun soyundan gelenlere vermeyi vaad ettiği yer için kullanılmış olan bir terimdir. Burası Ahd-ı Atik ve Ahd-ı Ceditte farklı isimlerle anılmaktadır (Küçük, 1991: 442-443). Âyetten, herhangi bir yere olduğu gibi herhangi bir bölgeye de kutsallık atfedildiği anlaşılmaktadır.

4.KUDDÛS TERİMİNİN SEMANTİK ALANIYLA İLGİLİESMA-İ HÛSNADANOLAN KAVRAMLAR

Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde, Allah'ın Kuddûs isminin yanında buna yakın ve bununla ilişkili olan Allah'ın diğer isimleri de bulunmaktadır. Kuddûs kavramının semantik alanını genişleten bu kullanım, onun ilgili olduğu başka kavramlara da ışık tutmaktadır. Diğer yandan, taşıdığı anlamlarla varlık üzerinde tecelli eden Kuddûs ismi, gerek lafız gerek mana bakımından başka terimlerle de ilişkilidir. Çalışmamızın bu kısmında Kuddûs kavramının tespit edilen anlam örüntüsünde bulunan öteki kavramlara temas edilecektir. Ancak makalenin sınırını aşmamak adına mahdut isimlere yer verilecektir. İsm-i Kuddûsun en yakın olan Allah'ın diğer ismi "Mutahhir"dir. İnsanları maddi ve manevi kirlilerden temizleyendir (Bkz. Al-i İmran, 3/55; Maide, 5/41).

4.1.Mutahhir (المطهر)

Mutahhir kelimesi, Tahure-yathuru-tuhren kökünden olup tef'il babının ism-i failinin tekilidir(M. Levis, 1956: 474; Sarı,1980: 942). Tahure ve türevleriyle birlikte Kur'ân-ı Kerim'de 34 defa geçmektedir (Abdulkaki, trs: t-h-r mad.).Allah, insanları şirkten, kötülükten, günahattan ve her türlü manevi kirlilerden temizleyendir. İnsanoğlu fitraten günah işlemeye meyleder. Günah işledikten sonra Allah'a karşı pişmanlığını arzeden kişileri, Allah gafur ismi ile affedeceğini, mutahhir ismiyle de onları günahlarının kirliliklerinden temizleyeceğini beyan ediyor (Tevbe, 9/27; Bakara, 2/222).Nitekim Cenab-ı Allah: "*Kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri affeden ve işlediklerinizi bilen O'dur*" (Şuara, 26/25) buyurmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de mutahhir kelimesinin değişik alanlarda kullanıldığı görülmektedir (Bkz. En'âm, 6/92, Enbiya, 21/50, Sâd, 38/29, Mü'minûn, 23/29). Bu alanlar şunlardır:

4.1.1 Mutahhar Suhufur

Beyyine Suresi, 98/2. Ayeti Kur'an'ın sayfalarının tertemiz olmasından bahsederken, Vakia Suresi, 56/79. ayeti ise, Kur'an'a ancak tertemiz olanlar dokunabileceğini ifade etmektedir. Birinci ayette THR kökünden olan مُطَهَّرَةٌ kelimesi kullanılırken, ikinci ayette yine THR kökünden الْمُطَهَّرُونَ kelimesinin kullanıldığını görüyoruz. صُحُفًا مُطَهَّرَةً "tertemiz sahifeler" den maksat, sapık ve batıl şeylerden uzaktır, temizdir, paktır. Bir başka mana da, kabih şeyleri zikretmekten temizdir. Çünkü Kur'an, hadiseleri en güzel tarzda anlatır (Razi, H.1420: XXXII/240).

4.1.2. Kalp temizliği

Maide Suresi, 5/41. ayette أَنْ يُطَهَّرَ قُلُوبَهُمْ "Onlar, Allah'ın kalplerini temizlemeyi istemediği kimselerdir" buyurulmak suretiyle, kalp temizliğinden bahsedildiğini görüyoruz. Kalp temizliği manevi olduğu gibi kalp kararması da yine manevi olarak düşünülmelidir. Nitekim kalp kararması için, "Kazandıkları günahlar, kalplerini kaplayıp karartmıştır" (Mutaffifin, 83/14) buyurulmuştur. Aynen bunun gibi kalp temizliği de, kalbin günahlardan arınması ve sürekli Allah'ı anmakla meşgul olması manasında anlaşılmalıdır. Nitekim ayet-i kerimede "Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur" buyurulmuştur (Ra'd, 13/28).

4.1.3.Kâbe'nin temiz tutulması

Bakara 2/125. ayet ile Hac, 22/26. ayeti Kâbe'nin temizliğinden bahsetmektedir. Bu iki ayette "وَوَطَّئِرْنَا بَيْتِي" ifadesi kullanıldığı ve müfessirlere göre bu ifadede Kâbe'nin şirkten (putlardan) temiz tutulması, orada sadece Allah'a ibadet edilmesi ve oraya giren insanların temiz olmaları (gusül ve abdest almaları) tavsiye edildiğini belirtmişlerdir (Razi, H.1420: IV/46; İbn Atiyye, H.1422: I/208).

4.1.4. Günahlardan temizlenme

Ahzab, 33/33. ayette “ *Ey Peygamberin ev halkı! Allah sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor*” buyurmuştur. Ayette وَيُطَهِّرْكُمْ تَطْهِيراً ifadesinin kullanıldığını görüyoruz. Bu temizlikten maksat, maddi ve manevi kirlerden temizlenmeleri tavsiye edilmektedir. Her ne kadar hitap Ehl-i Beyt ise de, aslında bütün insanlar bu tavsiyeye muhatap hükmündedirler (Razi, H.1420: XXV/168). Nitekim takva üzere tesis edilen Mescid-i Nebevi’de ibadet edenlerin şirkten ve günahlardan uzak olduklarını, bu mescitte ihlasla ibadet ettiklerini ve bundan dolayı Allah’ın onları sevdiği belirtilir (Bkz. Tevbe, 9/108).

4.1.5. Malın temizliği

Tevbe Suresi, 9/103. ayette “*Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekât) al ve onlara dua et*” denilmektedir. Ayette تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ ifadesi kullanıldığı görülüyor. Yani zekât ve sadaka ile kendilerine verilen mal temizlenmiş olur. Zira Allah tarafından mallarının içine pay olarak konan fakirin hakkı olduğu belirtilir (Bkz. Zariyat, 51/19). Bu malın çıkarılmasıyla kendi mallarını temizlemiş olurlar, demektir. Fakirin hakkı olan zekât çıkarılmadığı zaman bütün malı kirli hükmünde olur (Razi, H.1420:XVI/135-136; Ebussuûd, trs: IV/99).

4.2. Âlim- Alîm (العالم- العليم)

علم kökünde ismi fail العالم dir. Ezeli ilmiyle, büyük- küçük, gizli- aşikâr her şeyi bilen anlamındadır (M. Levis, 1956: 526-527; Mutçalı, 1995:590-591).“علم” ve türevleriyle birlikte Kur’an’da toplam dokuz yüz defa yer almaktadır (Abdülbaki, trs:a-l-m mad.).Allah’ın zatı hiçbir mahlûka benzemediği gibi ilmi de mahlûkatın ilmine benzemez. Ezeli ilim ancak O’nundur ve O’na mahsustur. Olmuş ve olacak her şey O’nun ilminde daima hazırdır.

Başlangıcı ve sonu olan ve her şeyi sonradan öğrenen insanoğlu, bu dar, kısıtlı ve sınırlı ilmiyle, Allah’ın ezeli ilminin varlığını bilse de hakikatini bilemez.

Allah’ın bilmesini güneş misaliyle izah edilebilir. Güneşin ziyası hangi sahaları kaplıyorsa, o sahadaki bütün varlıkları birlikte görür, hepsini beraber görür, hepsini beraber bilir ve her biriyle aynı anda beraber ilgilenir. Güneşi şuurlu farz etsek ve ziyasına ilim desek, güneş bütün çiçekleri, ağaçları, yaprakları, otları, karıncaları, insanları ve daha nice varlıkları bir anda ve beraber bilir. Onun bilmesinde az-çok, büyük-küçük, fark etmez (Başar,2002:72-73).

Yukarıda belirttiğimiz gibi Allah’ın ilmi olmadan İsm-i Kuddûs da gerçekleşmez. Çünkü mahlûkatı bilen temizlettirir ve temizliğin nasıl yapılacağını bilen, kâinatın tümünü temizlettirir. Çünkü her canlı varlığın temizliği farklıdır. Varlıklardan birini temizlettirirken diğerini unutmaması için de külli bir ilmin olması zaruridir. Bu zaviyeden bakıldığında el- Kuddûs isminin el- Âlim ismiyle ilintili olduğu görülür. Nitekim bir ayette, “*Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Allah bilir, siz bilmezsiniz*”(Bakara, 2/3) buyrulmuştur.

4.3. Kâdir-Kadîr (القادر- القدير)

Yüce Allah’ın sıfatlarından olan ve rivayet edilen Esmâ-i Hüsnâ içerisinde bulunan (Tirmizi, trs: V/87) Kâdir kavramı, KDR kökünden ismi fail olup, hüküm verdi, güç yetirdi anlamlarına gelir (İbn Manzur, 2003: V/87; M. Levis, 1956: 612).KDR ve türevleriyle birlikte Kur’an’da toplam yüz otuz iki defa yer almaktadır (Abdülbaki, trs: k-d-r md.).Aynı fiilin (قَدِير) formunda sıfat-ı müşebbehe kalıbında ise, söz konusu güç yetirmenin eksiksiz irade ve ilimle birlikte bulunduğunu belirtir (İbn Aşur, 1984: IX/56).

Kudret-i İlahîye zatiyedir. Öyle ise acz tahallül edemez. Yani, bu kudret O’nun zatındandır; bir başkası tarafından verilmiş değildir. Bu kudret zati olduğu için, kudretin zıddı olan acz o kudrete

girmiyor, dâhil olamıyor. Bizim kudretimiz derecelidir. Allah'ın kudretinde derecelenme söz konusu değildir. Az-çok, küçük-büyük onun için fark etmez (Başar, 2002:167). Nitekim "Yaratulmanız ve yeniden diriltilmeniz bir tek nefis (bir tek insanın yaratılması ve diriltilmesi) gibidir" (Lokman, 31/28) ayeti bunu en güzel bir şekilde ifade etmektedir.

Kâdir isminin Kuddûs ismiyle ilintisi şudur: Tüm yaratıkların temizliğini sağlamak için Allah'ın ilim sıfatının yanında kudret sıfatının olması da zaruridir. Bir tarafın temizliği yaptırırken diğer tarafları unutmamak ilim ise, her yerin mukteza-i hale uygun temizliğini yaptırmak ise kudret sıfatıyla alakalıdır. Semadaki temizliğin yapılabilmesi için Allah'ın kudret sıfatının olması zaruridir. Nitekim semadaki temizliğe işaret eden "وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ" "Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık"(Mülk, 67/5) ayeti bunu güzel bir şekilde ifade ediyor.

Aslında Kuddûs isminin Esmâ-i Hüsnâ'dan daha birçok isimle ilişkisi olduğu kesindir. Ancak makalenin çerçevesini aşmamak için daha fazla isimlere yer vermedik. Bu konuyu burada noktalayacağız.

5. KUDDÛS TERİMİNİN SEMANTİK ALANIYLA İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

5.1."Mübarek" Kelimesi

Kur'an'da kutsal veya kutsallık anlamına en yakın manada kullanılmış olan diğer bir kelime de "mübarek" kelimesidir. Kökeni itibariyle "bereket" veya "bereketli-mübarek" gibi anlamlara gelen bu kelime, Kur'an'da çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Bu kelime türevleriyle birlikte Kur'an-ı Kerim'de otuz iki defa geçmektedir (Abdulkaki, BRK md.: s. 118). Özellikle "âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (ma'bed), Mekke'deki (Ka'be)'den" bahseden âyette (Al-i İmran, 3/96) bu kelime kullanılmıştır. Ayrıca İsrâ Suresi'nde, Hz. Muhammed'in bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya götürüldüğü belirtilen ayette, Mescid-i Aksâ'dan, "çevresini mübarek kıldığımız" (İsrâ, 17/1) diye bahsedilmiş olması da, "mübarek" kelimesinin, "kutsal" anlamına çok yakın bir kullanıma sahip olduğunu göstermektedir. Kur'an-ı Kerim'in değişik yerlerinde mübarek kelimesinin kutsal manada kullanıldığı görülmektedir (Bkz. En'âm, 6/92, Enbiya, 21/50, Sâd, 38/29, Mü'minûn, 23/29). Bununla birlikte Kur'an'da "mübarek" kelimesi KDS kökünden türeyen Kuddûs ve kutsallık ifade eden ve bir isme izafe edilerek şu şekillerde kullanıldığı görülmektedir:

5.1.1. Mübarek Gece

Duhân Sûresi'nin 2 ve 3.âyetlerinde "Apaçık olan Kitaba andolsun ki, biz onu (Kur'an'ı) mübarek bir gecede indirdik..." buyrulmak suretiyle, Kur'an'ın indirilmiş olduğu gecenin öneminden bahsedilirken, "mübarek" lafzı kullanılmıştır. Bu âyette geçen "mübarek gece"den maksadın Kadir gecesini veya Berat gecesini olduğuna dair rivayetler vardır. Ancak, Kur'an-ı Kerim'in Hz.Peygamber'e Kadir gecesinde indirilmiş olduğunu bildiren âyeti göz önüne alan İslâm âlimlerinin çoğunluğunun, burada Kadir gecesine işaret edildiği rivayetini daha kuvvetli bulmuş oldukları belirtilmektedir (Razi, H.1420: XXVII/652; İbn Kesir, 1999: VII/246; Beyzavî, ts: V/99).

5.1.2. Buk'ay-ı Mübareke

Tâhâ, 20/12. ve Nâziat, 79/16. âyetlerde, Hz.Mûsa'nın vahye mazhar olduğu vâdiden söz edilirken " بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ " tamlaması kullanılmış olduğu halde, Kasas, 28/30. âyette ise, aynı vâdiden bahsederken "الْبُقْعَةَ الْمُبَارَكَةَ" tamlaması kullanılmıştır. Aynı yeri ifade etmek üzere "mukaddes" ve "mübarek" kelimelerin kullanılmış olması, semantik yönünden bu iki kelimenin anlam bakımından birbirlerine çok yakın olduğunu göstermektedir.

5.1.3. Şecere-i Mübareke

Nûr Sûresi 24/35. âyette zeytin ağacından "شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ" "mübarek ağaç" diye söz edilmiştir. Yine İbrahim Suresi 14/24. ayette "كُنُوزٍ طَيِّبَةٍ" "Güzel bir söz, kökü sağlam, dalları göğe yükselen güzel bir ağaç gibidir, denmiştir. Keza Tîn Sûresi 95/1.âyette de zeytinden yeminle söz ederek, bu ağaç ve

meyvesinin önemine dikkat çekilmiştir. Ancak burada, kelimenin mübarek veya bereketli anlamı ilk planda anlaşılmalıdır. Aksi takdirde ağaca kudsiyet atfedilmiş olur. Bu ağaca hususiyet kazandıran, onun bereketli bir ağaç oluşu ve kendisinin verimli, meyvesinin de çok faydalı oluşudur. Ağaca önem atfettiren bir başka husus da, kutsalın kendisinde tezahür etmiş olmasıdır (Güç, 2000: 245).

5.2. Allah'ın Kutsal Gösterdiği Yerler

Cenab-ı Allah Kur'an-ı Kerim'de bazı yerleri kutsal gösterdiğini görmek mümkündür. Kutsallığı çeşitli dinler ve o din mensuplarının kabul edilen bazı yerlere esas kutsallık kazandıran husus, o yerin Allah tarafından bizzat tayin ve tespit edilmiş olmasıdır. Bunun en canlı örneğini, Kâbe'nin yerinin Hz.İbrahim'e Cebrail vasıtasıyla gösterilmiş olması teşkil eder (Bkz. Hac, 22/26). Aynı şekilde Kudüs'te Hz.Süleyman tarafından inşa edilmiş olan Beytül-Makdis'in yeri de Dâvud (as)'a melek vasıtasıyla gösterilmişti (Bkz. Tekvin, 8/20, 22/14; Samuel II, 24/21-25). Kur'an-Kerim'de “*bütün mescitlerin Allah'a ait olduğu...*” bildirilmiştir (Cin, 72/18). Aynı şekilde Kur'an'ın çeşitli yerlerinde mescitlerin Allah'ın evi (Beyt) olduğu ifade edilmiştir (Bkz. Bakara, 2/120; Âl-i İmran, 3/96; Enfal, 8/35; Hacc, 22/26; Nûr, 24/36; Kureyş, 106/3). Bir yerin veya herhangi bir mekânın Allah'a tahsis edilmiş olması, yegâne kutsal varlık olan Allah'a nispetinden dolayı, o yere kutsallık atfedilmesine sebep olmuştur.

Zaman ve mekândan münezze olan Allah'ın, zaman zaman herhangi bir yerde tecelli etmesi ve o yerde gücünü göstermesi de, oraya kutsallık atfedilmesine sebep olmuştur. Bunun en çarpıcı örneğini Kur'an'daki şu anlatım teşkil etmektedir:

“*Musa, tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster; göreyim' dedi. (Rabbi): 'Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!' buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musâ da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim' (A'raf, 7/143). Tecellinin diğer bir örneği de, bir hadiste, Allah'ın her gece dünya semasına tecelli edip insanlara herhangi bir isteklerinin olup olmadığını sormuş olduğunun bildirilmiş olmasıdır (Müslim, trs: Misafirin, 168; Tirmizi, trs: Teheccüd, 14; Daavât, 13; Ahmed b. Hanbel, 2001: II/487, 504).*

Mekke, Medine, Kudüs gibi mekânlar ve buralarda bulunan mabetler, Kur'an ve peygamber hadislerinde kutsallığına işaret edilen ifadeler de, bu yerlerin ilgili dinin mensupları tarafından mukaddes birer belde kabul edilmelerinde önemli rol oynamıştır. Nitekim İbrahim (as)'ın; “*Bu beldeyi emin bir yer kıl*” diye duâ etmesi; (Bkz. Bakara, 2/126; İbrahim, 14/35) yine bu yerlerden yeminle bahsedilmiş olması; (Bkz. Beled, 90/1-2; Tin, 95/3) hepsinden önemlisi de, bu yerlerden bahsederken “*şu beldenin Rabbi*”; (Neml, 27/91) “*belde-i tayyibe*” (Sebe, 34/15) gibi ifadelerin kullanılmış olması, bu yerleri kutsalın (Allah) bizzat sahiplendiğini göstermektedir. Dolayısıyla bir yeri kutsalın sahiplenmiş olması, o yerin kutsaldan bir işaret taşıdığı izlenimini de vermektedir (Güç, 2000: 245).

Diğer taraftan Hz.Muhammed'in (sav), “*ancak şu üç yere ibadet ve ziyaret amacıyla yolculuk yapılabilir. Bunlar: Mescid-i Haram, Benim Mescidim (Mescid-i Nebi) ve Mescid-i Aksadır*” demiştir (Sebe, 34/15). Yine Hz.Peygamber (sav), Medine'ye hicret edeceği bir esnada Kâbe'ye bakarak şöyle demişti: “*Vallahi sen, benim dünyada en çok sevdiğim yersin; aynı şekilde Allah'ın da dünyada en çok sevdiği yersin. Eğer senin halkın beni zorla çıkarmasalar idi vallahi çıkmazdım*” (Tirmizi, Trs: Menâkıb, 68). Bu hadislerde, bu üç mekânın bulunduğu yerlerin diğer yerlere olan üstünlüğü veya farklılığı belirtilmiştir.

5.3.Kutsal Zaman veya Mekânlar

İnsanın şu evrende yaşadığı iki temel boyut vardır: Zaman ve mekân. Dolayısıyla insanın kutsalla olan ilişkisi de zaman veya mekân boyutunda gerçekleşmektedir. İnsanın kutsalla daha yakın ilişkiye girdiğini düşündüğü veya kutsalın, çeşitli vesilelerle kendisini insana daha fazla hissettirdiği bu

zaman ya da mekânlar kutsal zaman veya kutsal mekân adı verilmektedir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, İslâmî anlatımda bu tür yer ve zamanlar için daha çok "mübarek" kelimesi kullanılmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi "kutsal" anlamına en yakın anlam içeren kelime de "mübarek" kelimesidir. Bu yüzden İslâm'da kutsal gün ve gece yerine mübarek gün veya gece kullanımı benimsenmiştir. Bu anlamda Cuma ve Pazartesi gün ve geceleri, kandil geceleri ve Ramazan Ayı mübarek kabul edilmiştir. Bu manada bazı mekânlar da mübarek veya kutsal sayılmıştır. Diğer taraftan, kutsal zaman ve mekânlar genellikle birlikte düşünülmüştür. Bunun en bariz örneği de Asr-ı Saadettir. Çünkü Asr-ı Saadet, bütün zaman kesitlerinde yaşayan müminler için ana cazibe kaynağıdır. İnanan insanların kutsal zaman veya mekân anlayışlarının temelinde Asr-ı Saadet'in ayrı bir yeri ve önemi vardır. "Saadet Asrı" anlamına gelen bu ifadenin kullanılması da bunu göstermektedir (Güç, 2000: 247).

5.4.Kutsallık İfade Eden Diğer Meffhum veya Nesnelere

Kur'an'da geçmemekle birlikte, konumuz açısından önem arzeden diğer bir husus da; hadis literatüründe yer alan ve "manası Allah'a, lafzı Hz. Peygambere ait olan hadisler" kudsî hadis adının verilmiş olmasıdır. Bu husus, kutsal anlayışının hadislerdeki mevcudiyetinin en bariz örneği sayılabilir. Ayrıca bu ifadede, kutsala izafe edilen bazı şeylere, kutsalla ilişkisinden dolayı, kutsal vasfının atfedilebileceğini de anlamak mümkün gözükmektedir (Suphi es-Sâlih, 1981: 8-9).

İnsanlar tarafından kutsala izafe edilen veya kutsalla ilişkilendirilerek kullanılan meffhumlar arasında kutsal kitap, kutsal bilim, kutsal evlilik, kutsal kazanç, kutsal görev, kutsal toprak, kutsal tarih; can, mal, din ve namus gibi kutsal değerler vb.lerine rastlanmaktadır. Bu ifadelerden bazıları mecazî manada kullanılmış oldukları gibi, bazıları da kişilerin o kullanımdan kastetmiş oldukları şeye göre değişik anlamlar ifade etmektedir (Güç, 2000: 248).

6.İSM-İ ÂZAM'DA KUDDÛS

İsm-i Âzam, Allah'ın en büyük ismi anlamında bir tabirdir. Kur'an-ı Kerim'de ism kelimesi yirmi âyette Allah'a nisbet edilmekle birlikte a'zam sıfatıyla bir niteleme yer almamaktadır (Bkz. Abdülbaki, trs: i-s-m. md.).

Bir ayette *رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ* *rabbin isminin yüce olup hayırlara vesile teşkil ettiği ifade edilmiştir* (Rahman, 55/78).İki âyette "اسْمُ رَبِّكَ الْعَظِيمِ" terkinde gelmiştir (Vakia, 56/96).Bir âyette de aynı terkinde benzer "اسْمُ رَبِّكَ الْأَعْلَى" şeklinde gelmiştir (A'la, 87/1).Ancak bu âyetlerin üçü de rabbin isminin tenzih edilmesini emretmektedir. Müfessirler genelde bu tenzihin Allah'ın zâtına râci olduğunu kabul etmekte ve isim kelimesinin bir vasıta görevi üstlendiğini veya sıfat mânasına geldiğini belirtmektedir (Taberî, 2000: XXX/189-190; Zemahşerî, H.1407: IV/738; Râzî, 2000: XXXI/136-138).

Hiz. Âişe'den gelen rivayette Resûlullah (sav)'ın yaptığı bir duada Allah'ın asil (tâhir, tayyib), mübarek ve zâtınca en sevimli ismiyle tevessül ettiği, ayrıca bu isim aracılığıyla dua edildiği, dilekte bulunulduğu, rahmet ve lütufkârlığı talep edildiğinde Cenâb-ı Hakk'ın kabul ile mukabelede bulunacağını bildirildiği ifade edilmiş (İbn Mace, 1992: Dua, 9), fakat isim hakkında bir açıklama yapılmamıştır.

İsm-i Azam, Cenab-ı Allah'ın Kur'an ve hadislerde geçen güzel isimlerinin mânâca en geniş olanıdır. İsm-i A'zam, diğer isimlerin de mânâlarını içinde toplar (Topaloğlu,2001: 74-76). Âlimler, İsm-i Âzamı kabul etmekle beraber belli olmamasını, ramazan ayında Kadir gecesi ve Cuma gününde ise icabet saatinin belli olmamasına benzetmişlerdir. Bu üçü de, sadece Allah tarafından bilinmektedir. Ayrıca bu ismin Esmâ-i Hüsnâ içinde bulunduğunu söylemek veya kulun uygulandığı her ilâhî ismin İsm-i Âzam olabileceğini kabul etmek de mümkündür (Süyûtî,ts.:II/135-139).

Kuddûs isminin Esmâ-i Hüsnâ içinde geçtiği hadisler mevcut olup, muteber sayılan hadis kitaplarında buna yer verildiğini görüyoruz (Bkz. Tirmizi, trs: Daavat, 82- 120; İbn Mace, 1992: Sadakat, 17 ve Fiten, 20). Hiz. Aişe (r.anha)'den nakledilen bir hadiste Peygamber'in namazdaki rükû

ve secdelerinde zaman zaman, “سبح قدوس، رب الملائكة والروح” “münezzeh ve yüce, meleklerin ve Cebrâil’in rabbi” şeklindeki zikri tekrar ettiği belirtilmiştir (Ahmet b. Hanbel, 2001: VI/35, 94, 115; Ebû Dâvûd, 1988: Salât, 147).Başka bir rivayette de Resûlullah’ın yataktan kalkınca onar defa okuduğu dua ve zikir içinde şu cümlelerin de yer aldığı ifade edilmiştir: “سبحان الله وبحمده، سبحان الملك” “Allah’ı yüceltip övgüyle anarım, görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibinin, O’nun münezzeh zatının her türlü eksiklik ve kusurdan uzak olduğunu tasdik ederim(Ebû Dâvûd, 1988: Edeb, 101).

“Hz. Aişe (r.anha) anlatıyor: "Peygamber (sav) şöyle dua etti: "Allahım! Ben, senin pak, güzel, mübarek ve yüce nezdinde en sevimli olan, onunla dua edildiği takdirde hemen icabet ettiğın, onunla senden istenince hemen verdiğın, onunla rahmetin talep edilince rahmetini esirgemediğın, onunla kurtuluş talep edilince kurtuluş verdiğın isminle senden istiyorum" (İbn Mâce, 1992: Duâ, 9).

Hz. Aişe'nin belirttiğine göre, bir başka gün Peygamber (sav)'in, kendisine "Ey Aişe! Kendisiyle dua edildiği takdirde icabet ettiği ismi, Allah'ın bana gösterdiğini sen biliyor musun?" diye sormuştu. Hz. Aişe: Ey Allah'ın Resulü! Annem babam sana feda olsun, onu bana da öğret, dedim. "Ey Aişe! Onu sana öğretmem uygun olmaz" buyurdu. Bu cevap üzerine ben de oradan uzaklaşıp bir müddet tek başıma oturdum. Sonra kalkıp başını öptüm ve: "Ey Allah'ın Resulü! Onu bana öğret" diye ricada bulundum. O yine: "Onu sana öğretmem uygun olmaz, ey Aişe! Onunla senin dünyevî bir şey talep etmen uygunsuz olur" buyurdu. Hz. Aişe devamla der ki: "Ben de kalkıp abdest aldım, sonra iki rekât namaz kıldım, sonra: "Allahım! Sana Allah isminle dua ediyorum. Sana Rahman isminle dua ediyorum. Sana Birrurrahîm isminle dua ediyorum. Sana bildiğim ve bilmediğim güzel isimlerinin hepsiyle dua ediyorum. Bana mağfîret et, rahmet eyle" diye dua ettim." Aişe devamla der ki: "Bu duam üzerine Resulullah (sav) güldü ve: "İsm-i Azam, senin yaptığın şu duanın içinde geçti" buyurdu" (Ahmet bin Hanbel, 2001: III/120; V/350, 360; İbn Mâce, 1992: Duâ, 9).

“Bu duayı yapan Allah’ın İsm-i Azamı ile dilekte bulunmuş olur. Allah, İsm-i Azamı anılarak kendisinden talepte bulunulduğunda talebi yerine getirir, İsm-i Azamla dua edildiğinde duayı kabul eder” (İbn Mâce, 1992: Dua, 9).

Buna benzer birkaç hadis daha vardır. Bu hadislerde Allah’ın daha farklı isimleriyle dua eden sahabelere de Rasulullah (sav) İsm-i Azamıyla dua ettiklerini söylemiş ve dualarının kabul olunacağını haber vermiştir. O zaman biz bundan şunu anlıyoruz ki, her insana göre İsm-i Azam değişmektedir. Yani, Allah’ın her isminin bir a'zamlık mertebesi vardır ki o mertebe insan için İsm-i Azam yerine geçer. Bu yüzden herkesin İsm-i Azamı aynı değil, farklı farklıdır (Süyûtî, ts.:II/135-139). İmam Azam, İmam Gazali, Celaleddin Süyuti, Abdulkadir Geylani gibi büyük zatlar İsm-i Azamı farklı farklı görmüşlerdir. Meselâ: İmam Azam “Adl ve Hakem” isimlerini ve Abdulkadir Geylani, “Hayy” ismini İsm-i Azam olarak görmüştür. Hz. Ali ise İsm-i Azamı altı isimde zikretmiştir. Bu isimler; "Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddûs" isimleridir (Nursi, 2006:339).

7.KUDDÛS İSMİNİN YERYÜZÜNDEKİ TECELLİSİ

Kuddûs isminin Allah’a ve diğer mevcudata bakan farklı yönleri bulunmaktadır.

1-Cenab-ı Hakk’a bakan yönü: Allah Kuddûstur; bütün kusur ve noksanlıklardan münezzehdir. Acizlikten, fakirlikten, zaaftan ve bütün eksikliklerden müberradır (Bkz. Bakara, 2/30). سبحان الله kelime-i kutsisi bu manayı mücmel bir şekilde ifade etmektedir. (Bkz. Cuma, 62/1).

Bu âlem bütün güzelliğiyle Cenab-ı Hakk’ın güzelliğine, kusursuzluğuyla O’nun sonsuz ilmine, icadı ve intizamlı hareketleriyle O’nun eşsiz kudretine, hazineleriyle nihayetsiz servetine, ihsanlarıyla O’nun sınırsız cömertliğine işaret eder. Kısacası kâinat bütün güzelliğiyle ve mükemmelliğiyle O’nun kemaline ve Kuddûs ismine bir aynadır (İbn Kesir, 1999: I/220).

2- Bütün yarattıklarına bakan yönü: Allah'ın Kuddûs ismi ile mahlûkatı maddi ve manevi kirlilerden temizlemesidir (Razi, H.1420: II/387).

Allah'ın Kuddûs isminin kâinattaki tecellisini anlamak için bir örnek verelim. Bir evin görünmeyen bir el tarafından süpürge ile temizlendiğini varsayalım. Bu evbizzat süpürge'nin temizlediğine inanmak büyük bir hata olur. Çünkü evi süpürenin hayat, ilim ve irade gibi özelliklere sahip olmasının yanı sıra kuvvetli, merhametli ve hikmetli olması da gerekir. Bu saydığımız sıfatların hiçbiri süpürge'nin kendisinde yoktur. Bu da evi temizleyen süpürge olmadığını kanıtlar. İşte bundan dolayı, süpürgeyi kullanan kişinin eli görünmese de bu hikmetli faaliyeti, bu sıfatları taşıyan bir faile vermek zorunluluğu söz konusudur. Bu temizliği zahirde yaptıran kişinin görünmemesi onun yokluğuna delâlet etmez, bilakis bu hikmetli faaliyet onun varlığına delâlet eder. Buna bağlı olarak küçük bir evin temizliği bile süpürgeye isnat edilemezken, bu koca kâinatın ve kâinatın bir parçası olan Dünya'nın temizliği asla süpürge hükmündeki sebeplere havale edilemez (Bkz. Tur, 52/35-37).

Bu kâinat ve yeryüzü, hiç durmadan çalışan bir fabrika ya da daima dolup boşalan bir misafirhane gibidir. Fabrikalar ve misafirhaneler devamlı çalıştıkları ve dolup boşaldıkları için çok fazla kirlenirler. Eğer temizlenmezlerse kokuşmuş maddeler birikir ve bu yerler süprüntü ve enkazlarla dolu bir çöplük halini alır. Bu durumda insan böyle kirli ortamlarda yaşayamaz.

Hâlbuki bu kâinat fabrikası ve yeryüzü misafirhanesi o kadar temiz ve parlaktır ki, içinde faydasız veya gereksiz hiçbir madde bulunmaz. Öyleyse bu fabrikanın öyle temiz bir sahibi vardır ki, bu koca fabrikayı küçük bir oda gibi süpürtür, temizletir ve düzenler (Nursi, 2006: 343-344).

Mesela; bir insan ayda bir kez de olsa yıkanmazsa ve küçük evini temizlemezse çok kirlenir. Bu halinden hem kendi zarar görür hem de çevresindekilere zarar verir. Demek ki, içinde yaşadığımız bu büyük âlem sarayı da devamlı temizlenmektedir. Eğer yeryüzü düzenli bir şekilde temizlenmezse, bir yıl belki de daha az bir sürede yeryüzünde yaşayan binlerce canlı türü yok olacaktı.

Kâinata önemli bir konuma sahip olan su, toprak, hava ve ateşin her biri Kuddûs isminin birer tecellisine ayinedarlık yapar. Zira bu dördü de Kuddûs ismiyle ilişkilidir.

Örneğin, su ile abdest ve gusül gibi her türlü temizlik işi yapılır. Kuddûs isminin en açık tezahürü bu şekilde görünür (İbn-i Mâce, 1992: Tahâret, 6; Müslim, trs: Tahâret, 32)

Toprakta bulunan mikroorganizmalarla da temizlik yapılmaktadır. Hayvan ve bitki atıklarının çürütülmesiyle topraktaki organik atıklar inorganik bileşiklere dönüştürülür ve bitkilerin kullanabileceği hale getirilir (Steven,2003-01: 17-21). Bu faaliyet Kuddûs isminin bir tecellisidir. Zira bu madde döngüsüyle hem kirlilik ortadan kalkmış olur hem de atıklar faydalı hale getirilir.

Havada belirli oranda(%78 azot, %21 oksijen, %1 diğer gazlar) gazların bulunması sayesinde havanın canlı yaşamı için en ideal konumda olması, Kuddûs isminin bir tecellisidir. Mezkûr oranlar muhafaza edildikçe hava temiz sayılır. Fakat insanın müdahalesiyle birlikte havadaki gazların oranının değişmesi, örneğin karbondioksit miktarının aşırı artması sera etkisine ve küresel ısınmaya sebep olur, canlı yaşamını tehlikeye atar (Türkeş, 2000: 7-24).

Ateş ise hijyeni sağlamada kullanılan bir dezenfektandır. İnsanın kullandığı bazı aletlerin veya tükettiği gıdaların dezenfekte edilmesinde ateş/ısı antimikrobiyal etki gösterir. Örneğin süt ısıtılarak, içindeki hastalık yapıcı mikroorganizmalar etkisiz hale getirilir. Bazı cerrahi aletlerin ve mikrobiyolojik besi yerlerinin sterilizasyonu da ısı ile yapılır (Özyurt, 1997: 1/61). Dolayısıyla ateş/ısının yaptığı bu temizlik de Kuddûs isminin bir tecellisi olmuş olur.

İlahi vahyin asıl gayesi insanı Kuddûs ismine uygun hale getirmektir. Peygamberler Kuddûs isminin tecellisiyle insanları manevi kirlilerden temizler. İman küfrü temizlediği gibi iyilik de kötülüğü temizlemektedir (Tac Tercümesi,1980: I/118-119). İbadetler maddi ve manevi temizlik unsurudur. Her

gün beş defa abdest alan kişi, maddeten temizlendiği gibi abdestle Allah'ın huzuruna çıkararak da manevi temizlik ve terakki gerçekleştirir(İbn -i Mâce, 1992: Tahâret, 6; Müslim, trs: Tahâret, 32).

Kuddûs ismi adeta nezafeti otosisteme bağlamıştır. Mikro âlemde makro âleme kadar her şeyde otosistem nezafeti bulunmaktadır. Örneğin mite(akar)den tutun karadeliğe kadar her şeyde Kuddûs isminin tecellisi görülmektedir. Ototemizlik adeta otomatik düzene bağlanmıştır ve sürekli Kuddûs isminin tecellisini göstermektedir. Akciğerin periyodik bir biçimde kanı temizlemesi buna bir örnektir (Demirsoy, 2006: 900-905).

Her sene yeryüzünde milyonlarca insanın, hayvanın ve bitkinin ölmesiyle-eğer bu cesetler biyolojik temizlikçiler olan mikroorganizmalar tarafından ayrıştırılmazsa- karalar ve denizler öyle kirlenecekti ki canlılar, yeryüzünün bu kötü halinden dolayı ondan nefret edip kaçacak yer arayacaklardı. Evet Cenab-ı Hak Kuddûs ismiyle yeryüzünü ve kainatı öyle bir şekilde temizlemektedir ki ahiretin sınırsız güzelliklerini görmeyen ve âleme imanla bakmayan insanlar dünyanın bu temizliğine ve güzelliğine âşık olmaktadır.

Öyleyse bu büyük âlem sarayı ve kâinat fabrikası Allah (c.c.)'ın Kuddûs isminin azami derecede tecellisini göstermektedir ki, denizde etle beslenerek yaşayan temizlikçi bir hayvandan tutun da, karaları temizleyen kartallara, kurtlara, karıncalara ve mikroorganizmalara kadar birçok canlı adeta Kuddûs isminin emrinde çalışmaktadır (Nursi, 2006: 558).

7.1. Abdest ve Gusüldeki Tecellisi

Kuddûs ismi hem Allah'ı (c.c.) yüceltmeyi ve övmeyi hem dolaylı bir yoldan da olsa kulun ahlakını güzelleştirmeyi hedeflemektedir. Şöyle ki; kul tövbe yolu ile manevi kirlilerden ve günahlardan arınır; Allah'ı kusur ve eksiklerden tenzih etme, övme ve yüceltme sayesinde de erdemli kişi haline gelir. Allah'ın Kuddûs ismi, insan için bu dünyada abdest ve gusül suyunda tecelli etmektedir. Abdest ve gusül suları adeta günahlardan arınmanın ve tövbe etmenin kapısıdır. İnsan günahlarından tövbe ederek ilahi emirleri yerine getirmek için bunlara yöneldiğinde Allah'ın izni ile günahlarından temizlenir. Yüce dinimiz, Allah'ın huzuruna çıkmadan önce vücudun belirli azalarının yıkanmasını (abdest almayı) emretmiştir. Abdestin maksadı sadece bu muayyen azaları görünen kir ve tozlardan temizlemek değil, maddî temizliğin yanında bu azaları vasıta ederek yapılan günahların mânevî ve görünmez kirlilerinden tövbe ve istiğfar suyu kullanarak temizlemektir. Buna birçok hadis-i şerif işaret etmektedir (Buharî, 2002: Da'avât 4; Müslim, trs: Tahâret, 246; Tirmizî, trs: 2499, 2500; İbn Mâce, 1992: Tahâret, 6).

Müslüman, abdest almak suretiyle ruhen ve cismen kendisini ibadete hazırlamış olmaktadır. Abdest, kendi içinde maddî ve mânevî temizliği birlikte barındıran; maddî temizliği sağlamakla beraber Müslümana gönül huzuru ve mânevî güç veren bir mahiyete sahiptir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) öfkelenen kimsenin abdest almasını tavsiye buyurmuştur (Ebû Dâvud, 1988: Edep, 3; Ahmet bin Hanbel, 2001: 4/226). Abdest müminin mânevî bir silâhı, görünmeyen tehlikelere karşı mânevî bir kalkanıdır.

Abdest alan bir Müslüman, maddî kirlilerden temizlendiği gibi, mânevî kirlilerden de arınmış ve temizlenmiş olur. Abdestte yıkıldığı her azasında günahları dökülüp gittiği gibi, mahşer gününde bu azalarının her birinin ayrı ayrı parlayacağı müjdelenmiştir (Bkz. Müslim, trs: Tahâret, 32; Nesâî, 1930: Tahâret, 109).

Kuddûs isminin diğer bir yönü insanları Allah'ın yasakladığı şeylerden sakındırmaktır. İnsan abdest ve gusülle tövbe edip günahlardan arınırken yasaklardan uzak durarak muttaki unvanını alıp ibadetlerle de kemal sıfatlarını kazanır, olgunlaşır ve Allah'ın rızasını kazanmış olur (Nesâî, 1930: Tahâret, 107).

7.2. Ekolojik Dengedeki Tecellisi

Allah'ın Kuddûs İsmi, yeryüzündeki ekolojik dengede tecelli etmiştir. Şöyle ki: Dünya yaratıldığından beri sayısız bitki, hayvan ve insan belli bir ömür sürmekte, sonra yaşamlarını yitirmektedirler. Fakat kendilerinden arta kalan cesetleri yeryüzünü kirletmemektedir. Tıpkı bir fabrikanın atık maddelerini arıtma tesislerinde doğaya zararlı olmaktan çıkarıp bazı maddelerinden yeniden yararlanması gibi bu cesetler de ya başka bir canlının gıdası olmakta ya da mikrop ve bakteriler yolu ile çürütülüp toprağa karıştırılmaktadır (Türkeş, 2000: 7-24). Şayet bu canlı varlıkların cesetleri bu yolla yok edilmeseydi dünyamız adeta bir çöplüğe dönüşecekti. Yaşam imkânsız hale gelecekti. Allah (c.c) Kuddûs (eksiklik ve kusurdan uzak olan, her türlü kemal sıfata sahip olan) güzel ismi ile doğada tecelli ederek doğanın böyle bir eksiklikten ve kusurdan arınmasını sağlamıştır.

Keza, toplanan kirler ve mikroplar israf olmaması için başka tür enerjiye dönüştürülmektedir. Örneğin insan bitkilerin atığı olan oksijeni kullanırken bitki de insanın atığı olan karbondioksiti kullanıyor. Eğer insanın atığı olan karbondioksit, bitkiler tarafından kullanılsaydı, dünya zehirli atıklardan yaşanmaz hale gelirdi (Türkeş, 2000: 7-24).

7.3. Tek hücreli bazı yaratıklardaki tecellisi

Tek hücreli canlılarda da Kuddûs isminin tecellileri görülmektedir. Örneğin çiftliklerde çöplerin ve hayvan gübresinin üzerinde gelişen metanojenik arkeler, biyogaz olarak adlandırılan metan gazını oluşturur. Hayvan gübresini temizleyerek faydalı hale getiren(Sağlam, 1995: XI/157)bu mikroskobik canlılar Kuddûs isminin güzel bir tecellisini gösterirler.

Ağır metal içeren atık suların arıtımında kullanılan çeşitli bakteri, maya ve mantar türleri Kuddûs isminin tecellisini gösterirler. Örneğin bakterilerden Arthrobacter, Enterobacter; mayalardan Saccharomyces, Candida; mantarlardan Neurospora, Penicillium canlı türleri sayesinde metallerle biyosorbsiyon süreci gerçekleşir. Bu süreçte hem altın, gümüş ve platin gibi ticari değere sahip paslanmaz metallerin geri kazanımı; hem de canlı sistemleri ve çevresi için çok küçük derişimde bile son derece toksik olan cıva, bakır, demir ve kurşun gibi ağır metallerin kirli sulardan uzaklaştırılması gerçekleşir (Sağlam, 1995: XI/158-161). Gözle görülemeyecek kadar küçük bu canlıların çevre temizliğinde oynadığı bu büyük rol Kuddûs isminin bir tecelli-i âzamıdır.

7.4.Bağışıklık Sistemimizdeki Tecellisi

Kâinat, makro âlemden mikro âlemlere, muhteşem bir denge ve işleyiş üzerine yaratılmıştır. Gökyüzü, yıldızlar ve insan vücudu başta olmak üzere kâinatta nereye bakarsak bakalım, her şeyin temiz, kirsiz ve nizam içerisinde olduğunu görürüz. Yeryüzünün temiz tutulmasında tozu toprağı süpürüp yıkayan rüzgâr ve yağmur vazifeli iken, insan vücudunda bağışıklık (immün) sistemi benzer bir görevi yerine getirir(Demirsoy, 2006: 900-905). Bu sistemin kritik organları, bütün kan hücrelerinin yapım yeri olan kemik iliğı, bir kısmının talim ve terbiye ile olgunlaştırıldığı timus bezi, ikinci derecede olanlar ise lenf bezleri, dalak, lenfoid dokular (bademcik) ve sindirim sistemi mukozasındaki lenf dokuları gibi yapılarıdır (Demirsoy, 2006: 907).

Bağışıklık sistemi, bir ülkenin ordusuna benzetilecek olursa, kemik iliğı acemi er yetiştirme merkezleri, timus bezi usta birlikleri, mukozalara yakın lenf bezleri ise ülkenin sınır boylarına dağılmış karakolları gibidir. Acemi er yetiştirme merkezlerinde farklı işlerde istihdam edilecek askerler nasıl eğitiliyorlarsa, çeşitli fonksiyonlar için yaratılmış farklı immün hücreler de benzer şekilde eğitilirler. Bu hücreler, makrofajlar, lenfositler, monositler, doğal öldürücü hücreler (natural killer cell), nötrofiller, eozinofiller, bazofiller, mast hücreleri ve trombositlerdir. Bu hücrelerin en bariz hususiyetleri, vücuda giren her türlü yabancı ve zararlı maddenin uzaklaştırılması, ortadan kaldırılması veya sınırlandırılmasıyla vazifeli kılınmalarıdır (Demirsoy, 2006: 912).

7.5.Büyük yiyiciler: Makrofajlardaki tecellisi

Makrofajlar, monositlerden farklılaştırılarak yaratılır. Monositler ise kemik iliğinde üretilir ve kana karışır. Kanda dolaşan monositler, vücutta enfeksiyonun olduğu noktalarda, dokulara geçerek makrofaj adını alır. Makrofajlar, farklı organlarda farklı isimlerle adlandırılır. Dokulara geçtikten sonra tekrar kana geri dönmeyen makrofajların temel vazifesi, vücuda giren mikropların, tümör hücrelerinin, ölü ve kangren olmuş dokuların ortadan kaldırılmasıdır. Savunma sisteminin ilk hattını oluşturan makrofajların ikinci vazifesi, vücut için zararlı olan bu maddeleri lenfositlere tanıtmaktır. Makrofaj ve lenfositler arasındaki bu yardımlaşma, vücudun ilk ve temel savunma hattıdır (Sağlam, 1997: 141-144). Bunların faaliyetleri Kuddûs isminin bir tecellisi sayılır.

7.6.Profesyonel savaşçılar: Lenfositlerdeki tecellisi

Kanda dolaşan akyuvarların mühim bir kısmını oluşturan lenfositler, kemik iliğinde üretilir. T ve B lenfositler ve doğal (NK) öldürücü hücreler şeklinde üç ana gruba ayrılır. B lenfositler ilk defa 1960'larda kuşlarda tespit edilmiştir. 'B' kısaltması, kuşlarda bu hücrelerin olgunlaştığı özel bir organ olan Bursa Fabricius'dan (aynı zamanda memelilerde kemik iliğinde -bone marrow-), 'T' ise, bu lenfositlerin eğitim yeri olan Timus bezinden gelir. Kanda dolaşan lenfositlerin ortalama % 80'i T, % 10'u B lenfositlerden, % 10'u ise tabii öldürücü hücrelerden müteşekkildir. Bu oranlar farklı organlarda farklı olabilmektedir. Sınır boylarında devriye gezen asker misâli, günde birkaç defa bütün vücudu dolaşan bu hücreler, dışardan giren mikroorganizmaları tanımak, işaretlemek ve ortadan kaldırmakla vazifelidir. Kan ve dokulardaki zararlılarla mücadele için lenfositlerin farklı alt türleri görevlendirilmiştir. Kanda dolaşan mikroorganizmalara karşı B lenfositler görevlidir; bu hücrelerin farklılaşması ile meydana gelen plâzma hücrelerinden salgılanan antikolar bu mücadelede kullanılır. Hücre içine giren virüs ve parazit gibi zararlıları ise, T hücrelerinin alt türleri olan CD8 T hücreleri ve CD4 T hücreleri "crosstalk" da denilen karşılıklı yardımlaşma ile ortadan kaldırırlar (Demirsoy, 2006: 904-910). Bu faaliyet de Kuddûs isminin bir tecellisi olarak gerçekleşir.

7.7.Nötrofillerdeki tecellisi

Akyuvarların içinde tanecikli yapıya sahip hücrelerin (granülosit) % 99'unu nötrofiller, % 1'ini ise eozinofiller ve bazofiller oluşturur. Tanecikli olmayan hücreleri de (lenfositler ve monositler) toplama dâhil edersek, nötrofillerin nispeti yaklaşık % 70 olur. Kemik iliğinde üretilen ve ömürleri bir günden az olan nötrofiller, aktif olarak zararlı mikroorganizmaları yüzeylerinde taşıdıkları reseptörler yardımıyla tanıyıp yer ve sindirir (fagositoz). Nötrofil sayısının azalması (AIDS, kanser gibi hastalıklar), vücudun enfeksiyonlara karşı savunmasız hâle geldiğini gösterir. Dolayısıyla vücuttaki nötrofil sayısının dengede tutulması sağlık açısından son derece mühimdir. Bazen de nötrofil sayısı normal olmasına rağmen, fonksiyonlarındaki bozukluklar çeşitli hastalıklara sebep olabilir (Sağlam, 1997: 220-222). Ömürleri bir günden az olan nötrofiller, aktif olarak zararlı mikroorganizmaları yüzeylerinde taşıdıkları reseptörler yardımıyla tanıyıp yemeleri ve sindirmeleri İsm-i kuddusun tecellisini gerçekleştirirler.

7.8.Bazofiller ve mast hücrelerindeki tecellisi

Dolaşımda çok az sayıda (% 0,5 nispetinde) bulunan bazofillere, vücuttaki zararlı maddelerin temizlenmesinde en az rol verilmiştir. Vücut mikroplarla mücadele ederken mast hücrelerinden eozinofilleri ve nötrofilleri yardıma çağırarak kimyevî (kemotaktik) maddeler salgılanır. Dokulardaki mast hücrelerinin bazofillerden oluştuğu ve vücuda giren mikroplara cevap için o bölgeye yönlendirildiği düşünülmektedir.

Kandaki bazofil ve dokudaki mast hücrelerinin temel vazifesi, alerjiye sebep olan çeşitli maddelerin ve parazit solucanların (helmin) enfeksiyonlarına cevap için oluşturulan antikoları (IgE) bağlamaktır. Vücuda giren yabancı maddelere bağlanmış olan IgE'lere tutunan bazofil ve mast

hücreleri ise, bunların üzerine muhteviyatlarını boşaltarak, zararlıları temizleme vazifesini yerine getirir (Sağlam, 1997: 149-152). Bu temizlik de Kuddûs isminin bir tecellisi olarak gerçekleşir.

7.9.Eozinofillerdeki tecellisi

Mast hücrelerinden gelen yardım çağrısına koşan hücrelerden biri, eozinofillerdir; bunlar akyuvarların % 1-6'sını teşkil eder. Kan dolaşımında 8-12 saat kalan eozinofiller, kendilerine ihtiyaç duyulduğunda dokularda 12 gün bile fonksiyon icra edebilir. Vücuda zararlı fakat yutulamayacak kadar büyük olan parazit solucan gibi canlılarla karşılaşıldığında daha hususi donanımlı bu hücreler devreye girer. Mast hücreler ve bazofillerden salgılanan birçok molekül, eozinofilleri uyarıp aktive eder. Böylece eozinofiller hemen o bölgeye toplanır, parazit solucanın etrafını sarar, fagosite edip, enzimleriyle parçalayarak vücudu onlardan temizlemeye çalışır (Bozkurt, 2015: 182). Eozinofillerdeki bu faaliyet de Kuddûs isminin bir tecellisidir.

7.10.Trombositlerdeki tecellisi

Trombositler, disk şeklinde çekirdeksiz 1-3µm çapındaki kan hücreleridir. Kemik iliğinden üretilen milyonlarca trombosit kana salınır ve 5-10 günlük ömrü boyunca kendisine verilen vazifeyi yerine getirebilmek için 100.000 kilometre yol kat eder. Trombositlerin en mühim vazifesi, birbirlerine ve tahrip edilen damardan açığa çıkan kollajen dokuya yapışarak kanamaları durdurmaaktır. Böylece derimizin veya damarımızın küçük bir yırtılmayla kanamasının ve kan kaybından ölmemizin önüne geçilmesinde vazifelidirler. Bu temel vazifeye ilâveten, vücuda giren zararlıların temizlenmesinde de iş görürler. Bakteri, mantar, virüs ve sıtma paraziti gibi hastalık yapıcı mikropları farklı alıcılarıyla tanıyıp, onlarla taneciklerinde depolanan mikrop parçalayıcı enzimler vasıtasıyla mücadele ederler (Bozkurt, 2015: 184). Trombositlerdeki bu faaliyet de Kuddûs isminin bir tecellisi olarak gerçekleşir.

Netice olarak; bağışıklık sistemini teşkil eden hücreler, Cenab-ı Hakk'ın Kuddûs isminin memurları gibi çalışır. Bunun tezahürü olarak, makrofajlar ve nötrofiller vücuda giren hastalık yapıcı yabancı hücreleri, tümör hücrelerini, ölü ve kangren olmuş dokuları temizler. Savunma hücrelerinden daha büyük bir mikroorganizma vücuda girdiğinde, onu yakalayıp etrafını sararak, ortadan kaldıracak eozinofillere küçücük çaplarıyla ters orantılı muhteşem bir temizlik işi gördürülmektedir. Bu gözle bakıldığında kâinatta lüzumsuz ve faydasız tek bir maddenin ve kirliliğin bulunmadığı, bulunsa da Allah'ın (c.c.) Kuddûs isminin cilvesi olarak temizlendiği, ibretle bakanlar tarafından müşahede edilecektir. Bu temizliğe bazofil ve mast hücreleri, hattâ asıl işi bu olmasa da, İlâhî emirleri dinleyen trombositler yardımcı olmaktadır.

İşte kâinatı ve yeryüzünü tertemiz tutan bu kadar büyük, geniş ve mükemmel bir temizlik Allah (c.c.)'ın Kuddus ismi gibi bir İsm-i Âzam'in tecellisidir. Ve bu isim maddi kirleri yok ettiği gibi kötü huylar, batıl inançlar, günahlar ve bid'alar gibi manevi kirleri de yok eder. Temizliğin bu münasebetinden dolayıdır ki Hz. Peygamber (sav),“Temizlik imandandır” (Müslim, trs.:teahret,1; Darimi, 1992: Vüdu', 2; Ahmet bin Hanbel, 2001: 5/342-344) buyurarak temizliği imanın nurundan saymış; Yüce Rabbimiz de “Allah çok tövbe edenleri sevdiği gibi, çok temizlenenleri de sever ” (Bakara, 2/222) buyurarak temizliği Allah'ın sevgisini kazanmanın vesilelerinden biri olarak göstermiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kuddûs kavramı Kur'an ve hadis rivayetlerinde genellikle tesbih kavramıyla birlikte yer almıştır. Gerek dâimiler gerek Esmâ-i Hüsnâ ile ilgilenen âlimler, kuddûsün sadece zât-ı ilâhiye için kullanıldığı ve “her türlü eksiklik ve kusurdan münezze olma” mânasına geldiği hususunda görüş birliği içindedir.

Zât-ı ilâhiyyenin takdis yoluyla tenzih edilmesi, O'nun yetkinliğin karşıtı olan özelliklerden (noksan sıfatlardan) ve erdemliliğin zıddını teşkil eden niteliklerden (uyûb) uzak olması ve yüce

tutulması demektir. Bu tenzih alanına bütün yaratma vasıfları dâhildir. Allah'ın şeriki, benzeri, ayrıca çocukları olması vb. tevhidi bozan özellikler de bu kapsamdadır.

Takdis, tef'îl bâbından olup teksir (çokluk) ifade eder. Pislikten çok uzak tutmak, pek temiz tutmak manasındadır. Takdis mârifet ve inançla gerçekleşir.

Kur'an'da Kuddûs kavramının semantik alanına şu anlamlar da katılmıştır: Temizlettirici vasfıyla (Mutahhir), her şeyi (cehri-hafi) en ince noktasına kadar bilen (Âlim), mikro âlemden makro âleme kadar her şeyin yaratılması, onun için küçük-büyük farkı olmayan (Kadir), kutsal görülen zaman ve mekânlar (Mübarek). Böylelikle Kuddûs ismi, Esmâ-i Hüsnâ'nın diğer isimleriyle ve Esmâ-i Hüsnâ'nın dışında olan bazı isimlerle anlam itibarıyla genişlemiştir.

Kur'an'da Kuddûs ismi; bir defa "Nukaddisu" fiil şeklinde, iki defa "el-Mukaddisu" elif lamlı şeklinde, dört defa "Ruhu'l-Kudûs" şeklinde, iki defa "Mukaddes Tuva Vadisi" ve bir defa "Arz-ı Mukaddes" şeklinde yer verilmiştir.

Yine Kur'an'da "mübarek" kelimesiyle ilgili bazı terimlerin kullanıldığı görülür. Kadir gecesini ifade etmek için "Leyletin Mübareketin" ifadesi, Hz. Musa'nın Allah ile görüştüğü yer için "Buk'atın Mübareketin" ifadesi, meyvesinin faydalı ve bereketli olmasına işaret eden "Şeceretin Mübareketin" ifadesi kullanılmıştır.

Kuddûs isminin İsm-i A'zam'dan sayılıp sayılmadığı hususunda ihtilaf söz konusudur. Ancak her insana göre İsm-i A'zam farklı olabilir. Yani Allah'ın her isminin bir a'zamlık mertebesi vardır ki o mertebe insan için İsm-i Azam yerine geçer. Bu yüzden herkesin İsm-i A'zamı aynı değil, farklı farklıdır. Örneğin, İmam-ı Azam "Adl ve Hakem" isimlerini ve Abdulkadir Geylani, "Hayy" ismini İsm-i Azam olarak görmüştür. Hz. Ali ise İsm-i Azamı altı isimde zikretmiştir. Bu isimler; "Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, Adl ve Kuddûs" isimleridir

Kuddûs isminin iki yönü vardır. Cenabı hakka bakan yönü ve yaratıklara bakan yönü. Allah Kuddûstur; bütün kusur ve noksanlıklardan uzaktır. Acizlikten, fakirlikten, zaaftan ve bütün eksikliklerden münezzehtir.

Yaratıklara bakan yönü ise, Kuddûsun onlara yansıma ve tecelli şeklinde gerçekleşmesidir. Kâinata önemli bir konuma sahip olan su, toprak, hava ve ateşin her biri Kuddûs isminin birer tecellisine ayinedarlık yapar. Zira bu dördü de Kuddûs ismiyle ilişkilidir.

İlahi vahyin asıl gayesi insanı Kuddûs ismine uygun hale getirmektir. Peygamberler Kuddûs isminin tecellisiyle insanları manevi kirlilerden temizler. İman küfrü temizlediği gibi iyilik de kötülüğü temizliyor. İbadetler maddi ve manevi temizlik unsurudur. Her gün beş defa abdest alan maddeten temizlendiği gibi abdestle Allah'ın huzuruna çıkarak manevi temizlik ve terakki gerçekleşiyor.

Kuddûs ismi adeta nezafeti otosisteme bağlamıştır. Mikro âlemden makro âleme kadar her şeyde otosistem nezafeti bulunmaktadır. Örneğin mite (akar) den tutun karadeliğe kadar her şeyde Kuddûs isminin tecellisi görülüyor. Ototemizlik adeta otomatik düzene bağlanmıştır ve sürekli Kuddûs isminin tecellisini gösteriyor. Akciğerin periyodik bir biçimde kanı temizlemesi gibi.

Eğer Kuddûs isminin kâinata tecellisi olmasaydı, her sene yeryüzünde milyonlarca insan, hayvan ve bitkinin ölmesiyle karalar ve denizler öyle kirlenecekti ki, canlılar buralarda yaşamlarını sürdüremezlerdi, kaçacak yer arayacaklardı. Bu kâinat ve yeryüzü, hiç durmadan çalışan bir fabrika ya da daima dolup boşalan bir misafirhane gibidir. Fabrikalar ve misafirhaneler devamlı çalıştıkları ve devamlı dolup boşaldıkları için çok fazla kirlenir ve eğer temizlenmezlerse kokuşmuş maddeler birikir ve oralar süprüntü ve enkazlarla dolu bir çöplük halini alır. Bu durumda insan oralarda duramaz, dursa da pislikten boğulur.

Hâlbuki bu kâinat fabrikası ve yeryüzü misafirhanesi o kadar temiz ve parlaktır ki, içlerinde faydası olmayan, gereksiz hiçbir madde bulunmaz. Öyleyse bu fabrikanın Kuddûs sıfatı olan bir sahibi vardır ki, bu koca fabrikayı küçücük bir oda gibi süpürtür, temizler ve düzenler.

Evet bir kuşun kanatlarını, bir yazarın sayfalarını temizlediği gibi Cenab-ı Hak da KUDDUS ismiyle bu yeryüzünü ve kainatı öyle temizlemektedir ki ahiretin sınırsız güzelliklerini görmeyen ve âleme imanla bakmayan insanlar dünyanın bu temizliğine ve güzelliğine aşık olmaktadır.

İşte kâinatı ve yeryüzünü tertemiz tutan bu kadar büyük, geniş ve mükemmel bir temizlik Allah (c.c.)'ın Kuddus ismi gibi bir İsm-i Azam'ın tecellisidir. Ve bu isim maddi kirleri yok ettiği gibi kötü huylar, batıl inançlar, günahlar ve bid'alar gibi manevi kirleri de yok eder. Temizliğin bu münasebetinden dolayıdır ki Hz. Peygamber (sav), "Temizlik imandandır" buyurarak temizliği imanın nurundan saymıştır.

KAYNAKÇA

Abdülbaki, Muhammet Fuat, trs.: *Mu'cemü'l- Mufehres li Efazı Kur'ani'l- Kerim*, Daru Metabii'ş- Şa'b, yy.

Ahmet Bin Hanbel, Ebu Abdillâh Ahmet bin Muhammet bin Hanbel, bin Hilal, bin Esed, eş-Şeybani, 2001: *Müsnedü Ahmet*, thk. Şuayb el- Ernet, Birinci Baskı, Müessesetü'r- Risale, yy.

Başar, Alaaddin, 2002: *Esmâ-i Hüsnâ*, Zafer yayınları, İstanbul.

Beydavi, Nasıruddin Ebu Sait Abdullâh bin Ömer, trs.: *Envarüt' Tenzil ve Esrarü't-Te'vil*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, 1. Baskı, Beyrut.

Bozkurt, Orçun, (Editör), 2015: *Genel Biyoloji*, Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.

Buhari, Muhammet bin İsmail ebu Abdillâh, 2002: *Sahih Buhari, el- Camiu'l- Müsnedi's-Sahih el-Muhtasar*, Thk: Muhammed Züheyr bin Nasır, Daru't- Tav'i'n- Necat, 1. bask.

ed-Dârimî, Ebû Muhammed Abdullâh Abdurrahman b. el-Fadl, 1992: *es-*

Sunen, Mevsûatu's-Sünne el-Kutubu's-Sunne ve Şurühühâ içinde, Çağrı

Yayınları, İstanbul.

Demirsoy, Ali, (Çeviri Editörü), 2006: *Campbell Biyolojisi*, Palme Yayıncılık. Ankara.

Ebü'l-Bekâ, Eyyub bin Musa el- Hüseyini, el- Kefevi, trs.: *el-Külliyât Mu'cemu fi'l- Mustelehati*, thk. Adnan Derviş- Muhammet Mısrî, Müessesetü'r- Risale, Beyrut.

Ebu Davud, Süleyman b.el-Eş'as es-Sicistanî, 1988: *Sünen-i Ebî Dâvûd*,

Daru'l-Cinan, Beyrut.

Ebussuûd, el- Amadi Muhammed bin Muhammed bin Mustafa, trs: *İrşadu Akli's- Selim ila mezaya Kitabi'l- Kerim*, Daru İhyai't- Turasi'l- Arabi, Beyrut.

Elmalı, Muhammet Hamdi Yazır, trs.: *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Kitapevi, İstanbul.

Gazali, 2007: *İlahi Ahlak*, Uyanış yayınevi, trc. Yaman Arıkan, İstanbul.

Güç, Ahmet, 2000: *Kur'an'da Kutsallık Anlayışı*, U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı,9, Bursa.

Halimi, Ebû Abdullâh, 1979: *el-Minhâc fi şuabi'l-îmân*, (nşr. Hilmî M. Fûde), Beyrut.

İbn Aşur, Muhammet Tahir bin Muhammet bin Muhammet et- Tunusî, 1984: *Tefsirü't- Tahrir*, Tunus.

İbn Atiyye, Ebu Muhammet Abdülhak, el-Endülüsî, H.1422: *el-Muharrirü'l-Veciz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Aziz*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Birinci Baskı, Beyrut.

İbn Kesir, Ebü'l-Fida İsmail b. Ömer, 1999: *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim*, İkinci Baskı, Daru tayyibetü'n-Neşri ve't-Tevzii, yy.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid, 1992: *es-Sunen*, Mevsûatu's-Sunne el-Kutubu's-Sunne ve Şurûhuha içinde, Çağrı Yayınları, İstanbul.

İbn Manzur, Cemaleddin Ebü'l- Fadl Muhammet bin Mükrim, 2003: *Lisanü'l- Arab*, Thk. Âmir Ahmet Haydar, Beyrut.

Kuşeyri, Abdülkerim bin Hevazin bin Abdülmelik, trs.: *Letaifü'l- İşarat- Tefsirü'l- Küşeyri*, Thk. İbrahim el- Besyumi, Hey'etü'l- Mısıriyyeti'l- Âmmeti'l- Kitab, Mısır.

Küçük, Abdurrahman, 1991: *Arz-ı Mev'ûd, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul.

Ma'lûf, Levis, 1956: *el-Müncid fi'l-Luğa*, el-Matbaatu'l-Katolikiyye, Beyrut.

Mutçalı, Serdar, 1995: *Arapça Türkçe Sözlük*, Dağarcık yayınları, İstanbul.

Müslim bin Haccac ebu Hasan el-Kuşeyri, en-Nisaburi, trs.: *Sahihi Müslim*, Thk: Muhammet Fuat Abdulbaki, Daru ihyai't- Turasi'l- Arabi, Beyrut.

en- Nesaî, Ebu abdirrahman, 1930: *Sünen (Sünenu'n- Nesâi)*, Mısır.

Nursi, Said, 2006: *Lem'alar*, Envar neşriyat, İstanbul.

Özyurt, Dr. Mustafa, 1997: *Hastanelerde Temizlik, Dezenfeksiyon, Sterilizasyon ve Tıbbi Atıkların Yok Edilmesi*, Hastane İnfeksiyonları Dergisi, sekizinci sayı, Ankara.

Râgıb el-İsfahânî, Ebü'l- Kasım Hüseyin bin Muhammet bin Mufaddal, 2002: *el Müfredâtü elfazi'l- Kur'an*, thk. Safvan Adnan Davudi, Beyrut.

Razi, Ebu Abdillâh Muhammet bin Ömer Fahrettin, H.1402: *Mefatihü'l-Gayb*, 3. Baskı, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut.

Sadak, Bekir, 1980: *Tac Tercümesi*, Kit- san matbaacılık, İstanbul.

Sağlam Mahmut, 1997: *Genel Histoloji*, Ankar Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Sarı, Mevlut, 1980: *el-Mevarid*, Bahar Yayınları, İstanbul.

Steven D. Aust, 2003: *Beyaz Çürükçül Fungusların Yıkım Mekanizmaları*, Çeviren: Münevver Arısoy, Orlab On-Line Mikrobiyoloji Dergisi S.11 s.17-21.

Suphi es-Sâlih, 1981: *Hadis İlimleri ve Istılahları*, mütrc. M. Yaşar Kandemir, Ankara.

Süyûtî, trs.: *el-Havî li'l-fetâvâ*, Dârü'l-kitâbi'l-Arab, Beyrut.

Taberi, Muhammed bin Cerir bin Yezid bin Kesir bin Galib el-Âmilî, ebu Cafer et- Taberi, 2000: *Kitabu Camii'l-Beyan fi Te'vili'l-Kur'an*, 1.baskı, Müessesetü'r- Risale, yy.

Temizer, Aydın, 2013: *“Kur'an'da “Rab” kavramı üzerine semantik bir analiz”*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.44.

Tirmizi, Muhammed bin İsa Ebu İsa, trs.: *Camii's- Sahih, Sünenü't- Tirmizi*, Daru ihyai't- turasil arabi, Thk: Ahmet bin Muhammet Şakir, Beyrut.

Topaloğlu, Bekir, 2001: *Kuddûs*, DİA, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul.

Türkeş, Murat, 2000: *Küresel iklim değişikliği ve olası etkileri*, Çevre Bakanlığı çevre semineri, Ankara.

Uludağ, Süleyman, 2002: *Kutsallık*, DİA, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, Ankara.

Zemaşşeri, Ebu'l-Kasım Muhammet bin Amr bin Ahmet, Carullah, H.1407: *el-Keşşaf an hakaiki gavamıdı't-Tenzil*, Üçüncü Baskı, Darü'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut.

düsbey